

بررسی لزوم توجه بیشتر به حسابداری قانونی

دکتر حلیمه رحمانی^۱

مدیر تدوین استانداردهای سازمان حسابرسی، تهران، ایران

حسین رجب‌دُری^۲

دانشجوی دکتری حسابداری و عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران

اعظم روستامیمندی^۳

گروه حسابداری، واحد زاهدشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدشهر، ایران

(تاریخ دریافت: ۵ اردیبهشت ۱۳۹۴؛ تاریخ پذیرش: ۲۵ شهریور ۱۳۹۴)

حسابداری قانونی شاخه‌ای از حسابداری است که به توانایی‌های مورد نظر برای جلوگیری، کشف و شناسایی تقلب، ابزارها و راه‌های آن می‌پردازد. هدف این پژوهش، بررسی اهمیت حسابداری قانونی در وضعیت فعلی کشور، است. این مطالعه از نوع پیمایشی-کاربردی بوده و بررسی موضوع به وسیله پرسشنامه و نمونه‌گیری تصادفی ساده، از ۵۰ نفر از استادان حسابداری کشور صورت گرفت. برای تحلیل یافته‌ها، پس از بررسی نرمال بودن داده‌ها در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲، در قالب ۳ فرضیه از آزمون پارامتریک T تک نمونه‌ای استفاده شد. یافته‌های حاصل نشان می‌دهد که ضروری است توجه بیشتری به حسابداری قانونی صورت گرفته و حسابداری قانونی، تحت عنوان یک سرفصل مستقل به ساختار دروس حسابداری اضافه شود.

واژه‌های کلیدی: حسابداری قانونی، حسابداری دادگاهی، کشف تقلب.

^۱ Halimeh.rahmani@gmail.com

^۲ Hosrado@gmail.com (نویسنده مسئول)

^۳ zmrosta@gmail.com

مقدمه

حسابداری قانونی^۱، وظیفه تلاش برای بررسی انطباق خروجی‌های حسابداری با قوانین و مقررات و کشف تخلفات مالی را به عهده دارد. اگر قرار باشد از دانش حسابداری در هنگام بروز تخلفات و کشف تقلبات و راه‌های جلوگیری از به وجود آمدن آن استفاده کرد، ناگزیر باید غیر از دانش حسابداری، به فنون کشف و بررسی و تبصره‌ها و مواد قانونی و... نیز آشنا بود. حسابداری قانونی شاخه‌ای از حسابداری است که همه توانایی‌های مورد نظر برای موارد بیان شده را در خود جای داده است. با افزایش بحران‌های مالی و فسادهای اقتصادی نیاز به حسابداری قانونی بیشتر احساس می‌شود، تا بتواند با فن‌های خاص خود، از ایجاد بحران جلوگیری کرده و در صورت بروز، تمام زوایای پنهان آن را کشف و بررسی کند. هدف این پژوهش، بررسی لزوم توجه بیشتر به حسابداری قانونی از دیدگاه خبرگان و مدرسان دانشگاهی رشته حسابداری است و با توجه به مبحث جلوگیری و کاهش تقلب و فساد، ضروری است که این موضوع مورد بررسی دقیق قرار گیرد. متأسفانه، تا کنون در کشور با توجه به اهمیت وافر آن به این مقوله به گونه جدی نگرین شده است. امید است که در آینده نزدیک شاهد افزایش به کارگیری دانش حسابداری قانونی و آموزش آن به دانشجویان به شیوه‌های علمی و عملی در کشور بود، تا بتوان با اتکا به آن، فساد اقتصادی را ریشه‌کن کرد.

در ادامه، ابتدا مبانی نظری و پیشینه پژوهش بیان شده و سپس روش پژوهش، یافته‌ها و بحث و نتیجه‌گیری بیان شده است.

مبانی نظری

حسابداری قانونی

حسابداری قانونی یا حسابداری دادگاهی، دانشی است که زمینه‌ساز پیدایش آن، قوانین و مقررات حاکم بر دنیای تجارت، برای جلوگیری از تقلبات و برخورد با متخلفین است. می‌توان بیان داشت که حسابداری قانونی یا دادگاهی، در ایران مفهوم جدیدی است که از طریق کتاب حسابرسی تقلبات و کارشناس مالی (حسابداری) دادگاهی (نشریه ۱۸۸ سازمان حسابرسی) که توسط مرحوم حبیب‌اله تیموری ماسوله ترجمه شده بود، وارد ادبیات حسابداری ایران شد. حسابداری قانونی، فعالیتی اجتماعی و حرفه‌ای است که ترکیبی از حسابداری، حسابرسی، قانون و ارزش‌ها و عملکردهای خاص آن‌ها است [۱۵]. واژه حسابداری قانونی، به دیدگاهی جامع در مورد تقلب و راه‌های جلوگیری و تبعات قانونی آن اشاره دارد که شامل پیش‌گیری از تقلب و تجزیه و تحلیل کنترل‌های ضد تقلب است [۲۸].

این مساله، اشاره به بخش‌های مرتبط با قوانین و مقررات قضایی در حسابداری دارد. در لغت نامه‌ها واژه Forensic را به قانونی و یا معانی و مفاهیم مرتبط با امور قضایی ترجمه کرده‌اند که با توجه به اینکه دادگاه مکانی برای تشخیص حق از باطل با استناد به قوانین و مقررات است، اطلاق واژه حسابداری قانونی کلی‌تر و گویاتر از حسابداری دادگاهی به نظر می‌رسد و این برداشت نمی‌شود که حسابداری

¹ Forensic Accounting

دادگاهی، مانند حسابداری صنعتی یا حسابداری شرکت‌ها که عنوان آن‌ها موارد استفاده آنان را بیان می‌کند، شاخه‌ای از حسابداری برای بررسی حساب‌های مالی دادگاه‌ها است. در مقابل، حسابداری قانونی به مرتبط بودن حسابداری و قوانین و مقررات و تلاش برای اجرای قوانین مرتبط اشاره دارد.

در مجموع، بین حسابداری دادگاهی، حسابداری قانونی، حسابرسی تقلب، پشتیبانی و دادخواهی، ارزیابی، حسابداری تحقیق و کشف تقلب و سایر عنوان‌های مرتبط، تفاوت معناداری وجود ندارد و هدف اصلی این موضوع که پشت این نام‌ها قرار دارد، جلوگیری و بررسی تقلب است. لذا، حسابداری قانونی را می‌توان به عنوان یک کارآگاه حسابداری در نظر گرفت. زیرا او قادر به یافتن تقلب در معاملات و علاقه‌مند به پیدا کردن اظهارات غلط و فراتر از اعداد است [۳۲]. امروزه می‌توان کاربرد حسابداری قانونی را در کشف تقلب در بانک، کشف اختلاس، کشف تقلب در بیمه، کشف پول‌شویی، کشف تقلب در اوراق بهادار و کالاها، فرار از پرداخت مالیات و... دانست [۱۲].

اکنون، با توجه به اینکه حسابداری قانونی وظیفه کشف، بررسی و جلوگیری از تقلبات را به عهده دارد، این سؤال مطرح می‌شود که تقلب و مفهوم آن چیست؟ تقلب اصطلاحی عام و در برگیرنده همه توانایی‌های متعددی است که یک فرد می‌تواند با مهارت به کارگیرد تا مزایایی را با ارائه نادرست اطلاعات به دیگران به دست آورد. به عبارت دیگر، تقلب اصطلاحی است که برای توصیف فرایند فریب دادن، اعتماد و نیرنگ برای به دست آوردن نوعی منفعت از شخص یا اشخاص دیگر که به گونه معمول نفع مالی است، به کار برده می‌شود. تقلب، با اشتباهات غیر عمدی بسیار تفاوت دارد. برای اینکه تقلب رخ دهد، شخص متقلب باید به گونه عمدی و از روی قصد نیت، برای به دست آوردن منفعت، دیگران را اغفال کند [۵].

انجمن بازرسان رسمی تقلب آمریکا^۱ تعریفی فراگیر از تقلب را پذیرفته و می‌گوید، "تقلب در برگیرنده تمام ابزارگوناگونی است که ساخته انسان است و یک فرد با استفاده از آن مزیتی را نسبت به دیگری به وسیله توصیه‌های دروغین یا کتمان حقیقت کسب می‌کند و شامل تمام رویدادهای ناگهانی، ترفندها، حيله‌گری‌ها یا مخفی‌کاری‌ها و دیگر راه‌های غیرمنصفانه برای فریب دیگران است". بر اساس بیانیه شماره ۹۹ استانداردهای حسابرسی آمریکا که در سال ۲۰۰۲ منتشر شده است، "تقلب فعلی عمدی است که به ارائه نادرست با اهمیت در صورت‌های مالی مورد حسابرسی بینجامد" [۱۱].

فصل مشترک این تعریف‌ها، نشان می‌دهد که همه تقلب‌ها به نیت گول‌زدن دیگران و به منظور رسیدن به نفع شخصی است و به این دلیل با "اشتباه" تفاوت دارد. بر اساس استاندارد حسابرسی ۲۴۰ ایران با عنوان "مسئولیت حسابرس در ارتباط با تقلب و اشتباه، در حسابرسی صورت‌های مالی"، اشتباه عبارت است از "هرگونه تحریف سهوی در صورت‌های مالی شامل حذف یک مبلغ یا مورد افشا مانند: اشتباه در گردآوری یا پردازش اطلاعات مبنای تهیه صورت‌های مالی، برآورد حسابداری نادرست ناشی از نادیده گرفتن یا برداشت نادرست از حقایق موجود، اشتباه در به‌کارگیری استانداردهای حسابرسی مرتبط با

¹ Association of Certified Fraud Examiners (ACEF)

اندازه‌گیری، شناسایی، طبقه‌بندی، ارائه یا افشا" [۱].

حسابداری قانونی، به همان اندازه که در محیط حسابداری نقش مهمی دارد، به همان اندازه در نظام قضایی نیز نقش دارد. حسابداری قانونی دارای گستره اجتماعی، حقوقی، فرهنگی و اقتصادی است و در محیط اجتماعی-حقوقی، در پشتیبانی از ادعاهای حقوقی تأثیر دارد [۳۰]. دلایل متعددی وجود دارد که چرا حسابداری قانونی می‌تواند به اندازه کافی مهم باشد. مهم‌ترین دلیل، ماهیت و کارکرد حسابداری قانونی و نقش آن در روند قضایی است [۱۶]. در واقع، حسابداری قانونی علم گردآوری و ارائه اطلاعات مالی به شکلی است که در دادگاه بر علیه متهم جرائم اقتصادی قابل قبول باشد. تمرکز آن نیز بر روی تجزیه و تحلیل تبیین‌کننده (علت و معلولی) پدیده‌ها شامل کشف حقه‌ها و ترفندها (در صورت وجود) و اثرهای آن در حوزه سامانه حسابداری است [۴].

امروزه حرفه حسابداری از بررسی صرف موارد نقض مقررات به بررسی تقلب‌های انجام شده از سوی کارکنان و مدیریت تغییر جهت داده است. بررسی ورشکستگی‌های روی داده در طول سال‌های اخیر نیز نشان می‌دهد که مدیریت به پنهان کردن دستکاری‌ها در مبالغ عظیم وجه نقد اقدام نموده و این مساله موجب شده بسیاری از سرمایه‌گذاران، پس‌اندازهای زندگی خود را از دست بدهند [۱۹]. بدون شک، تقلب و فساد در دنیای تجارت بر رفتار سرمایه‌گذاران اثر می‌گذارد. سرمایه‌گذاران انتظار دارند که اطلاعات از یک پارچگی، شفافیت، و کیفیت برخوردار باشد. از این رو، تقلب در صورت‌های مالی تهدیدی جدی برای همه شرکت‌کنندگان در بازار است [۲۵].

امروزه رفتارهای متقلبانانه افزایش یافته است، در نتیجه، کشف و پیشگیری از این رفتارها، دشوارتر از گذشته شده است. از سوی دیگر، تراکنش‌های تجاری پیچیده‌تر شده‌اند و اختلافات بین افراد و موسسه‌ها، افزایش یافته است. این امر سبب شده تا دعوی حقوقی نیز از سوی هر دو طرف افزایش یابد. در نتیجه، نیاز مشاوران حقوقی و دادگاه‌ها به کارشناسان حسابداری بیش از گذشته احساس می‌شود [۹]. لازم به ذکر است، حسابداری قانونی یک حرفه جدید نیست، اما موج رسوایی شرکت‌ها، قوانین حسابداری جدید، و قانون ساربینز-آکسلی شرکت‌ها را مجبور به جستجوی بیشتری برای کشف تقلب نموده است. حسابداران قانونی، در حال حاضر توسط هیئت مدیره برای کمک به اداره امور شرکت‌ها و گزارشگری مالی به کار گرفته می‌شوند و برای کاهش تقلب تلاش می‌کنند [۱۷]. با توجه به اهمیت مقوله کشف تقلب و راه‌هایی برای کاهش آن، روش‌های کشف و جلوگیری از آن باید در برنامه درسی دانشجویان گنجانده شود که از زبان‌های بروز آن جلوگیری شود. گذشته از زبان‌های مادی ناشی از تقلب، گزارشگری مالی متقلبانانه تا اندازه زیادی اعتماد را از جامعه حرفه‌ای و تجاری حسابداری سلب کرده است و از سوی دیگر، نبود مسئولیت‌پذیری کافی از سوی حسابداران و حسابرسان در قبال کشف تقلب، شکاف انتظارات بین استفاده‌کنندگان و عملکرد حسابداران و حسابرسان را ژرفتر و بادوام‌تر کرده است. در کشورهای دیگر این نقش را حسابداری قانونی ایفا می‌کند. در نتیجه، ضرورت کاهش و بررسی تقلب و همچنین، الزامات جهانی شدن و استانداردسازی ایجاب می‌کند که این نقش، در ایران نیز به کار گرفته شود.

از سوی دیگر، یافته‌های پژوهش‌های صورت گرفته پیشین نشان می‌دهد که نمی‌توان به حسابرسی مالی به عنوان ابزاری جهت کشف تقلب در هر شرایطی اتکا کرد. انجمن بازرسان رسمی تقلب، پژوهشی را تحت عنوان گزارش ملل ارائه کرده که در آن، آماردانان بیان داشته‌اند در حدود ۱۰ تا ۱۲ درصد از تقلب‌های صورت گرفته، به وسیله حسابرسان کشف نشده‌اند [۱۱]. این موضوع، اهمیت و ضرورت وجود تخصصی از حسابداری برای بررسی و کشف تقلبات تحت عنوان حسابداری قانونی را ثابت می‌کند. توجه به اهمیت موضوع در کنار افزایش دعوی حقوقی به جهت پیچیده‌تر شدن معاملات و تجارت‌ها و هزینه‌هایی که تقلبات سالانه به شرکت‌ها وارد می‌کنند، عدم وجود تفاوت بین روش‌های حسابرسی مالی و حسابرسی جهت کشف تقلبات و عدم استفاده از فن‌آوری‌های نوین در کشف تقلبات، از دیگر مواردی است که اهمیت مضاعف این حوزه را نشان می‌دهد. همچنین، با توجه به ماهیت تقلبات، نمی‌توان برای آموزش آن تنها به تعاریف و تئوری‌ها بسنده نمود، زیرا این موضوع هم مانند سایر مباحث‌های مرتبط در حسابداری، باید به صورت عملی آموزش داده شود و با ارائه نمونه‌های عینی و عملی، این مقوله مهم به دانشجویان تفهیم شود تا بتوان در آینده نزدیک، اثر این گسترش و آموزش را مشاهده نمود.

مهارت‌های لازم برای حسابداران قانونی

حسابداران قانونی باید دارای ترکیبی از مهارت و دانش در حسابداری، حسابرسی، حقوق، و فن‌های تحقیق و تفحص باشند. این مهارت‌ها باید توسط ارزش‌های قوی اخلاقی و مهارت‌های نرم‌افزاری همراه باشد. آموزش عملی در حسابداری قانونی، موضوع بسیار مهمی است، به همین خاطر، توصیه می‌شود برای تبدیل یک حسابدار به یک متخصص کشف تقلب و حسابداری قانونی، باید در میدان عمل آموزش ببیند. کسب تجربه کار بر روی موارد تقلب پیچیده در طی چندین سال، دانش ارزشمندی به او منتقل خواهد کرد [۱۴]. اگرچه گرایش اصلی حسابداری قانونی درگیر با جنبه‌های مالی از تحقیقات است، اما این مساله افزون بر تجربه، نیازمند مواردی مانند مهارت‌های پرسشی، دانش قانون و قواعد و شیوه‌های جمع‌آوری شواهد، مهارت‌های تحقیقی، مهارت‌های میان فردی و کار گروهی است [۲۹]. افزون بر موارد ذکر شده، مهارت‌های تحلیلی، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های فن‌آوری، دانش در حسابداری و صلاحیت حرفه‌ای، اطلاع از قوانین کسب و کار و تجارت، اطلاع از قوانین و حقوق شهروندی و اطلاع از آیین نامه‌های رفتاری نیز مورد نیاز است [۱۰].

حسابدار قانونی شخصی است که افزون بر اعداد ظاهری، به علت و منشأ اعداد نیز توجه می‌کند، درباره اسناد کنجکاوی به خرج می‌دهد، شواهد مربوط به گواهی کارشناس را تهیه می‌کند، مانع ارائه اطلاعات نادرست توسط افراد می‌شود و حقیقت را با مذاکره و گفتگو با افراد با جزئیات آشکار می‌کند. از آن جا که به وضوح حسابداران قانونی با حسابداران و حسابرسان مستقل تفاوت دارند، آنان باید دانش گسترده‌ای در بعضی زمینه‌ها داشته باشند و در کنار دارا بودن مهارت‌های شخصیتی، باید دارای دانش گسترده حسابداری، فنون بررسی و آزمون، حقوق، حسابرسی، مدیریت کسب و کار، روانشناسی، جرم‌شناسی، رایانه و اینترنت و آمار نیز باشند [۹].

تفاوت حسابداری قانونی و حسابرسی

شاید تصور شود که وظایف محوله به حسابداران قانونی را بتوان از طریق حسابرسان دنبال کرد و دیگر نیازی به حسابداری قانونی نیست، اما در این میان تفاوت‌هایی وجود دارد که در ادامه، به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

حسابداران قانونی مانند کارآگاهان تیز بین هستند و در آن‌ها روحیه بازجویی و کشف وجود دارد، اما حسابرسان با تردید حرفه‌ای به موضوع‌های پیرامونی خود می‌نگرند با این حساب، اهداف حسابرسان و حسابداران قانونی می‌تواند متفاوت باشد. در حسابداری قانونی موضوعاتی مانند حل دعاوی حقوقی و کشف فساد و اختلاس و... به میان می‌آید، اما مسایلی مانند کشف فساد، در شرح وظایف اصلی حسابرسان نیست و به گونه مستقیم وظیفه آنان اعتباربخشی و اطمینان یافتن از نبودن تحریف با اهمیت در صورت‌های مالی است. همچنین، حسابداری قانونی نسبت به سلامت یک حساب یا وقوع تقلب در آن اظهار نظر می‌کند، در حالی که حسابرس نسبت به منصفانه بودن و صحت صورت‌های مالی اظهار نظر می‌کند. در حسابرسی بررسی اسناد و مدارک به صورت نمونه‌برداری است، اما در حسابداری قانونی به جهت بررسی همه ابعاد قضایی و روشن شدن شبهه‌های احتمالی، شاید نیاز به بررسی همه اسناد وجود داشته باشد. از این‌رو، حتی شاید بتوان گفت که حسابداری قانونی محدودیت زمانی خاصی نیز ندارد، اما حسابرسی دارای محدوده‌های خاص زمانی است. همچنین، حسابداری قانونی نسبت به حسابرسی توجه و دقت بیشتری می‌طلبد و نیاز به آموزش‌های دقیق‌تر و بیشتر با تاکید بر آموزش در میدان عمل، دارد.

موارد لازم برای آموزش حسابداری قانونی

موضوع‌های محتمل در آموزش حسابداری قانونی بر اساس مطالعه رضایی و برتن به شرح زیر است [۲۳]:

الف- تحقیق و تفحص و قانون:

قوانین و ضوابط مربوط به رشوه و تقلب‌های مجرمانه، آگاهی از نظام حقوقی، اجزای حقوقی تقلب، دادرسی و بازجویی‌ها، دعاوی حقوقی و فنون مشاوره، شواهد کارشناسی و فنون گواهی کارشناس، راهبری شرکتی و رعایت قوانین و ضوابط لازم‌الاجرا و بررسی رشوه و فساد، شامل تجزیه و تحلیل ادعاهای مربوط به رفتار خلاف کارانه.

ب- تقلب و حسابرسی تقلب:

نظریه آزمون و پیش‌گیری از تقلب، اصول تقلب، قواعد مربوط به شواهد و استانداردهای گزارشگری برای حسابداری قانونی، روش‌شناسی حسابرسی تقلب، استانداردهای حرفه‌ای حسابداری قانونی، گردآوری و تجزیه و تحلیل اسناد، انواع تقلب (مربوط به ورشکستگی، رایانه، مدیریت، کارمندان و...) و مهارت‌های مذاکره حرفه‌ای و جنبه‌های حقوقی این مذاکره‌ها.

ج- فرآیند گزارشگری مالی:

تقلب‌های مالی و مسئولیت‌های حسابداری، ارزیابی کنترل داخلی و نمونه‌گیری آماری، فنون یافتن دارایی‌های مخفی و فرآیند گزارشگری مالی و تحلیل آن شامل رویه‌های بررسی تحلیلی و تهیه گزارش مؤثر.

د- اخلاق:

فنون بررسی تضاد منافع، اصول اخلاقی و آیین‌نامه رفتاری مربوط به شرکت و خطوط قرمز فردی و محیطی.

اخلاق حرفه‌ای در حسابداری قانونی

بدون شک، وجود حرص و طمع برای رسیدن به منافع مادی بیشتر، می‌تواند محرکی برای افزایش تقلب باشد. حرص و طمع، رقابت غیراخلاقی را به وجود می‌آورد. از این رو، توجه به اخلاق می‌تواند باعث کاهش رفتارهای متقلبانه که نوعی ناهنجاری و خط قرمز حسابداری قانونی است محسوب شود. طبیعتاً، در محیط‌هایی که وضعیت اخلاق حرفه‌ای مطلوب باشد، فساد مالی، سوءاستفاده از دارایی‌ها و گزارشگری متقلبانه که به‌عنوان عناصر تقلب شناخته می‌شوند، کمتر خواهد بود. لذا توجه به مقوله اخلاق حرفه‌ای، بیش از پیش تأیید می‌شود. اهمیت بحث اخلاق در حوزه حسابداری قانونی به حدی است که طبق توصیه کنون وکلای آمریکا، صدور گواهینامه استانداردهای کارشناسان قانونی از جمله گواهینامه کارشناسان حسابداری قانونی، باید شامل کدهای اخلاقی و مؤثر و روش‌های انضباطی باشد [۱۸]. بر اساس مفهوم دینی نیز، صالح و همکاران [۲۷] ارزش‌های اخلاقی را برای حسابداران قانونی لازم دانسته‌اند. همچنین، در تعریف رئیس انجمن حسابداران رسمی آمریکا از حسابداری قانونی، به اصول اخلاقی لازم برای حسابداران قانونی اشاره شده است. وی بیان می‌دارد که ارزش‌های اساسی حرفه حسابداری شامل درستکاری و بی‌طرفی برای حسابداری قانونی نیز ضرورت دارد. در کل، در صورتی که به اخلاق در محیط تجاری و حرفه‌ای توجه شود و سطح آن افزایش یابد، می‌توان انتظار کاهش تقلب را داشت.

پیشینه پژوهش

رؤیایی و همکاران [۵] در پژوهش خود به بررسی اهمیت حسابداری قانونی و اهمیت آموزش تقلب برای دانشجویان حسابداری و ارائه مدل سرفصل درسی حسابداری قانونی و تقلب پرداختند. این پژوهش، اهمیت حسابداری قانونی برای دانشجویان حسابداری را نشان داد.

قاسمی [۸] در پژوهش خود تحت عنوان "دانستنی‌های حسابداری قانونی: افشاگران نامدار تقلب" به بررسی ابعاد افشاگری، اهمیت افشاگری و قوانین محافظت از افشاگران در آمریکا پرداخت.

رحمانی و غلامزاده‌لداری [۴] با تعریف حسابداری قانونی و تبیین جایگاه و دامنه کاربرد آن، وظایف آن را مشخص نمودند. همچنین، به بررسی پیشینه حسابداری قانونی پرداختند.

مشایخی و آژنگ [۹] در پژوهش خود ابتدا تعاریفی از حسابداری قانونی و دلایل اهمیت این موضوع را بیان داشته و سپس مهارت‌ها و ویژگی‌های لازم برای حسابداران قانونی و حوزه فعالیت آن‌ها را بیان می‌کنند.

خلیل‌زاده و سرداری [۳] با تعریف حسابداری قانونی و بیان اهمیت موضوع، با ارائه الگوی به نیش بیان می‌دارند که این الگو به عنوان ابزار مالی دادگاهی، می‌تواند در ارزیابی احتمال دستکاری سود شرکت‌ها و شناسایی قسمت‌هایی که نیاز به موشکافی بیشتری دارند، کمک کند.

چالاک و قادری [۲] به بیان مفهوم و ماهیت حسابداری قضایی، چارچوب مفهومی، فعالیت‌ها و خدمات، مهارت‌ها و دانش اصلی حسابداران قضایی به عنوان حرفه‌ای نوپا پرداختند.

رضایی و همکاران [۲۴] در پژوهش خود به بررسی پوشش حسابداری قانونی در برنامه درسی حسابداری پرداخته و نتیجه‌گیری کرده‌اند که تنها تعداد انگشت شماری از دانشگاه‌ها به ارائه دوره حسابداری قانونی می‌پردازند. این موضوع نشان می‌دهد که ارائه یک پایگاه کسب دانش در حسابداری قانونی به عنوان بخشی از برنامه درسی، ضروری است.

رضایی و برتن [۲۳] دریافتند که تقاضا برای حسابداری قانونی و نیاز به آموزش و پژوهش در این زمینه افزایش خواهد یافت. همچنین، یافته‌ها نشان داد یک گروه از پاسخ دهندگان خواستار ایجاد دوره مستقلی برای حسابداری قانونی شده‌اند و گروهی دیگر از دانشگاهیان، ادغام موضوعات حسابداری قانونی را در برنامه‌های درسی خود ترجیح می‌دهند.

هیئت نظارت عمومی [۲۰] در بررسی اثربخشی حسابرسی در سال ۲۰۰۰ به حساب‌رسان مستقل توصیه می‌کند که برای استفاده از روش‌های حسابرسی استفاده از سطح بالایی از تردید حرفه‌ای و توجه ویژه به نشانه تقلبات در طول فرآیند حسابرسی ضروری است. همچنین، حساب‌رسان باید با روش‌های اجرای حسابداری قانونی به صورت عملی آشنا باشند.

رضایی [۲۲] با انجام یک نظرسنجی از نمونه کوچکی از دانشجویان مقطع کارشناسی و فارغ‌التحصیل حسابداری دریافت که بر اساس پاسخ‌های دانشجویان، فرصت‌های شغلی در حسابداری قانونی از مهمترین عوامل مورد توجه دانشجویان است و توجه بیشتر به آموزش حسابداری قانونی در برنامه درسی حسابداری ضروری است و باید بیشتر دانشگاه‌ها به آن توجه کنند.

رضایی و همکاران [۲۱] در پژوهش خود به جمع‌آوری نظر از دو گروه دانشگاهیان و اعضای حرفه در مورد اهمیت آموزش حسابداری قانونی پرداختند. یافته‌های حاصل نشان داد که تقاضا برای حسابداری قانونی رو به افزایش خواهد بود. همچنین، نیاز به برنامه‌ریزی بیشتر برای ارائه آموزش حسابداری قانونی در دانشگاه‌ها احساس می‌شود. هر دو گروه از پاسخ‌دهندگان آموزش حسابداری قانونی را در دروس مربوط به دانشجویان حسابداری برای کسب و کار جامعه، حرفه حسابداری سودمند دانسته و مواردی از جمله: ۱. ارائه آموزش راه‌های جلوگیری از تقلب، ۲. بررسی روش‌های تحقیق و تشخیص تقلب و پیشگیری از آن و ۳. به دست آوردن بینش در پیشگیری از تقلب و شناسایی را برای اضافه کردن به سرفصل دروس حسابداری لازم دانسته‌اند.

مهارت‌های مورد نیاز حسابداران قانونی بر اساس بررسی دیگابریل [۱۴] که با نظرسنجی از یک نمونه تصادفی ۱۵۰۰ نفری از دانشگاهیان و دانشجویان حسابداری، متخصصان و اعضای حرفه حسابداری قانونی و کاربران و متقاضیان استفاده‌کننده از خدمات حسابداری قانونی مورد بررسی قرار گرفته نشان

داد که مهارت‌های مورد نیاز مربوط به حسابداران قانونی عبارتند از: ۱. مهارت استدلال قیاسی، ۲. داشتن تفکر انتقادی، ۳. توانایی حل مشکلات و مسائل بحرانی، ۴. انعطاف‌پذیری در بررسی، ۵. ارتباطات شفاهی، ۶. مهارت تجزیه و تحلیل، ۷. توانایی ارتباط شفاهی و مکتوب قوی، ۸. دانش حقوقی و ۹. حفظ آرامش و خونسردی.

صالح و روزانیوم [۲۶] در پژوهش خود به بررسی ادراک سه گروه مؤثر بر حسابداری قانونی شامل اعضای حرفه‌ای، دانشگاهیان و کاربران استفاده‌کننده از حسابداری خدمات قانونی برای بخش دولتی حسابداران قانونی در مالزی از موارد لازم برای حسابداران قانونی پرداخته و در یافتند که مهارت‌های اساسی و مرتبط با حسابداری قانونی و ارزش‌های اخلاقی اسلامی برای حسابداران قانونی، باید افزایش یابد.

فرضیه‌های پژوهش

بر اساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش مطرح شده، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر خواهد بود:

۱. تقاضا برای استفاده از حسابداری قانونی، در حال افزایش است.
۲. حسابداری قانونی، باید در سرفصل دروس حسابداری گنجانده شود.
۳. اهمیت مولفه‌های مؤثر در آموزش حسابداری قانونی، بالاتر از میانگین ارزشی است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی است، زیرا هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. به عبارت دیگر، تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد علمی دانش هدایت می‌شود و یافته‌های این نوع تحقیقات می‌تواند به اتخاذ تصمیمات بهتر در جامعه مورد پژوهش کمک کند [۶]. پژوهش حاضر از حیث گردآوری داده‌ها نیز توصیفی-پیمایشی است. روش‌های گردآوری اطلاعات اولیه در این پژوهش ترکیبی از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی است. در روش کتابخانه‌ای از طریق مطالعات ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش و چارچوبی مناسب برای موضوع فراهم شد. در روش میدانی، به وسیله ابزار پرسشنامه، اطلاعات مورد نیاز برای بررسی موضوع گردآوری شد. در این پژوهش، پرسشنامه رضایی و همکاران [۲۱] مورد استفاده قرار گرفت که پس از ترجمه، با همکاری استادان و صاحب‌نظران با شرایط و وضعیت کشور سازگار و بومی‌سازی شد، لذا روایی آن مورد تأیید قرار گرفت. این پرسشنامه در سه بخش و ۲۸ سؤال طراحی شد که در بخش اول سه سؤال مربوط به پیش‌بینی تقاضای آتی حسابداری قانونی، در بخش دوم پنج سؤال مربوط به گنجانده شدن حسابداری قانونی در سرفصل دروس حسابداری و در بخش سوم بیست سؤال به بررسی اهمیت مولفه‌های مؤثر در حسابداری قانونی، وجود دارد.

در برآورد پایایی پرسشنامه‌های پژوهش حاضر از روش آلفای کرونباخ^۱ استفاده شد [۷]. پس از بررسی آلفای کرونباخ پرسشنامه در نرم افزار SPSS ضریب آلفای کرونباخ در سه بخش پرسشنامه به ترتیب

^۱ Cronbach's Alpha

۰/۸۱۵، ۰/۷۹۶ و ۰/۸۴۳ تعیین شد. با توجه به اینکه رقم حاصل از آلفای کرونباخ از سطح مناسب بالاتر است، پایایی پرسشنامه تأیید می‌شود. برای توصیف نمونه نیز از شاخص‌های آمار توصیفی مانند فراوانی، میانگین و انحراف معیار و برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون‌های آماری استنباطی استفاده شد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه پژوهش مورد نظر کل استادان و مدرسان دانشگاهی رشته حسابداری در ایران است. با توجه به اینکه دسترسی به کل استادان و مدرسان دانشگاهی حسابداری در ایران در همه آموزشگاه‌ها و دانشگاه‌های برگزار کننده با پراکندگی‌های مختلف، سخت و تا حدودی غیرممکن است، از شیوه نمونه‌گیری در دسترس یا آسان^۱ استفاده شد. در این پژوهش، از دو شیوه جمع‌آوری حضوری و مجازی برای دریافت پرسشنامه‌ها استفاده شد. در شیوه حضوری با مراجعه به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در دسترس، پرسشنامه در اختیار استادان و مدرسان رشته حسابداری قرار گرفت. در شیوه مجازی نیز با ارسال پرسشنامه به وسیله رایانامه به استادان و مدرسان حسابداری سراسر کشور در فضای مجازی و درخواست برای پاسخگویی و همکاری در تکمیل پرسشنامه، در مجموع ۵۰ پرسشنامه جمع‌آوری شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان داد که از پاسخگویان ۲۱ نفر زن و ۲۹ نفر مرد بوده‌اند. به عبارتی ۴۲٪ را زنان و ۵۸٪ را مردان تشکیل داده‌اند. همچنین، ۱۳ نفر دارای مدرک دکتری، ۲۶ نفر دانشجوی دکتری و ۱۱ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده‌اند که درصد تشکیل دهنده هر یک از آنان به ترتیب ۲۶٪ و ۵۲٪ و ۲۲٪ است. میانگین سن پاسخ دهنده‌گان نیز ۳۳/۰۸ با انحراف معیار ۷/۱۱ و میانگین سابقه کار پاسخ دهنده‌گان ۸/۴۴ سال به انحراف معیار ۶/۷۸ است. در ادامه، برای انتخاب آزمون مناسب، ابتدا به بررسی نرمال بودن داده‌ها پرداخته شد. جدول ۱، یافته‌های بررسی نرمال بودن داده‌های پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. بررسی نرمال بودن متغیرهای مورد بررسی

متغیر	چولگی		کشیدگی	
	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
پیش بینی آینده	-۰/۵۸۷	۰/۳۳۷	-۰/۵۵۶	۰/۶۶۲
گنجانندن حسابداری قانونی در سرفصل دروس	-۰/۳۱۸	۰/۳۳۷	-۰/۵۵۶	۰/۶۶۲
اهمیت موارد و موضوعات مؤثر در حسابداری قانونی	-۰/۳۹۴	۰/۳۳۷	-۰/۸۸۱	۰/۶۶۲

با توجه به اینکه چولگی و کشیدگی همه متغیرها در بازه (۲- و ۲) قرار دارد، از لحاظ کجی همه متغیرها نرمال بوده و توزیع آن متقارن است. مقدار کشیدگی آن‌ها نیز در بازه (۲- و ۲) است و این

^۱ Accidental or Convenience sampling

نشان می‌دهد که توزیع متغیر از کشیدگی نرمال برخوردار است. لذا با توجه به نرمال بودن داده‌ها، می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده نمود. در ادامه، آزمون فرضیه‌های پژوهش ارائه شده است.

فرضیه اول

در این بخش، پاسخگو با سه سؤال روبرو بوده است و از وی خواسته شد میزان تقاضا برای استفاده از حسابداری قانونی در دعاوی قضایی، حمایت از کارشناسان و بررسی تقلبات را در طیف سه گزینه‌ای به صورت "افزایش"، "بدون تغییر" و "کاهش" مشخص کند. یافته‌های تحلیل آماری در جدول ۲ نشان داده شد.

جدول ۲. یافته‌های فرضیه اول پژوهش

تعداد	t	میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف	
					کمینه	بیشینه
۵۰	۲۶/۵۶۳	۲/۸۰۰	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۷۳۹۵	۰/۸۶۰۵

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، سطح معناداری معادل ۰/۰۰۰ بوده و از مقدار خطای ۰/۰۵ کوچک‌تر است. لذا فرض صفر مبنی بر اینکه میانگین وزنی نمرات مساوی ۲ باشد تأیید نشده است و مثبت بودن حد بالا و حد پایین بدین معنی است که میانگین جامعه درمورد این متغیر بیشتر از مقدار آزمون است. نتیجه کلی بدین صورت قابل تبیین خواهد بود که موضوع آزمون شده با توجه به میانگین مشاهده شده جامعه در وضعیت بالاتر از میانگین قرارداد دارد. بدین معنا، در آینده تقاضا برای حسابداری قانونی افزایش خواهد یافت. بر اساس نظر پاسخگویان، در آینده بیشترین تقاضا از حسابداری قانونی به ترتیب برای استفاده در "بررسی تقلبات"، "دعاوی قضایی" و "حمایت از کارشناسان" خواهد بود.

فرضیه دوم

در این بخش، پاسخگو با پنج سؤال روبرو بود و از وی خواسته شده میزان لزوم گنجانده شدن حسابداری قانونی در سرفصل دروس حسابداری و اهمیت تشویق دانشجویان به سمت فراگیری حسابداری قانونی را در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای با گزینه‌های "کاملاً مخالف"، "مخالف"، "نظری ندارم"، "موافق" و "کاملاً موافقم" مشخص کند. یافته‌های این آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. یافته‌های فرضیه دوم پژوهش

تعداد	t	میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف	
					کمینه	بیشینه
۵۰	۲۵/۲۸۵	۴/۳۵۲۰	۴۹	۰/۰۰۰	۱/۲۴۴۵	۱/۴۵۹۵

یافته‌ها نشان داد که سطح معناداری معادل ۰/۰۰۰ و که از مقدار خطای ۰/۰۵ کوچک‌تر است، لذا فرض صفر مبنی بر اینکه میانگین وزنی نمرات مساوی ۳ باشد تأیید نشده و مثبت بودن حد بالا و حد پایین بدین معنا است که میانگین جامعه در مورد این متغیر بیشتر از مقدار آزمون است. نتیجه کلی بدین صورت قابل تبیین خواهد بود که مورد آزمون شده با توجه به میانگین مشاهده شده جامعه در

وضعیت بالاتر از میانگین قرارداد. بدین معنا که بر اساس نظر پاسخگویان، گنجاندن درس حسابداری قانونی در سرفصل دروس حسابداری ضروری است. همچنین، ترتیب امتیاز بخش گنجاندن حسابداری قانونی در سرفصل دروس حسابداری، به شرح جدول ۴ است.

جدول ۴. ترتیب امتیاز بخش گنجاندن حسابداری قانونی در سرفصل دروس حسابداری

ترتیب اولویت	مؤلفه	میانگین امتیاز
۱	دانشگاهها و نهادهای آموزشی باید دانشجویان را به سمت فرا گیری و آشنایی با حسابداری قانونی تشویق نمایند.	۴/۵۶
۲	در برنامه درسی، باید مباحث قانونی و قضایی کسب و کار بیش از پیش گنجانده شود.	۴/۵۴
۳	بررسی تقلبات باید به دانشجویان به صورت عملی و در میدان عمل آموزش داده شود.	۴/۵۲
۴	راههای تقلب و ضد تقلب باید در برنامه درسی دانشجویان بیش از پیش گنجانده شود.	۴/۱۶
۵	تقلبات مالی و بحرانهای مالی علاقه دانشجویان را به سوی فراگیری حسابداری قانونی برمی انگیزد.	۳/۹۸

فرضیه سوم

در این بخش، پاسخگو با بیست سؤال روبرو بوده است و از وی خواسته شده تا میزان اهمیت هر یک از موارد مؤثر در حسابداری قانونی را در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای مشخص کند. یافته‌های این بخش در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵. یافته‌های فرضیه سوم پژوهش

تعداد	t	میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف	
					کمینه	بیشینه
۵۰	۲۶/۳۲۷	۴/۲۳۵۰	۴۹	۰/۰۰۰	۱/۱۴۰۷	۱/۳۲۹۳

بر اساس یافته‌ها سطح معناداری از ۰/۰۵ کوچکتر است، لذا فرض صفر مبنی براینکه میانگین وزنی نمرات مساوی ۳ باشد تأیید نشده و مثبت بودن حد بالا و حد پایین بدین معنی است که میانگین جامعه در مورد این متغیر بیشتر از مقدار آزمون است. نتیجه کلی بدین صورت قابل تبیین خواهد بود که اهمیت مولفه‌های مؤثر در آموزش حسابداری قانونی، بالاتر از میانگین ارزشی قرارداد. همچنین، بر اساس نظر پاسخگویان اهمیت مولفه‌های مؤثر در آموزش حسابداری قانونی، در موارد زیر به ترتیب دارای بیشترین اهمیت بوده است. جدول ۶ این موضوع را نشان می‌دهد.

جدول ۶. ترتیب امتیاز بخش بررسی اهمیت مولفه‌های مؤثر در آموزش حسابداری قانونی

ترتیب اولویت	مؤلفه	میانگین امتیاز
۱	اصول اخلاق و رفتار سازمانی	۴/۶۶
۲	تألیف کتب و پژوهش در زمینه بررسی تقلب	۴/۵۲
۳	تقلبات شغلی و سوءاستفاده از موقعیت شغلی	۴/۴۰

ترتیب اولویت	مؤلفه	میانگین امتیاز
۴	بررسی سوءرفتار اخلاقی	۴/۳۹
۵	بررسی تقلب در صورت‌های مالی	۴/۳۸
۶	وضع استانداردهای حرفه‌ای	۴/۳۳
۷	تقلب‌های کامپیوتری و نرم‌افزاری	۴/۳۲
۸	ارزیابی کنترل‌های داخلی	۴/۳۰
۹	ایجاد شفافیت در ابهامات	۴/۳۰
۱۰	برنامه‌های تشخیص تقلب و بازدارندگی	۴/۲۸
۱۱	بررسی تأثیر تقلب در سطوح مختلف مانند: مدیران، کارکنان و...	۴/۲۶
۱۲	تبعات قانونی تقلبات	۴/۲۶
۱۳	نهادهای مربوطه مانند سازمان حسابرسی و وزارت اقتصاد و...	۴/۲۴
۱۴	فرصت‌های شغلی در حسابداری قانونی	۴/۱۸
۱۵	عناصر رفتاری مؤثر بر تقلبات	۴/۱۶
۱۶	آموزش تقلب و ضد تقلب به دانشجویان و اعضای حرفه	۴/۱۴
۱۷	استفاده از کارشناسان و نظرات تخصصی	۴/۰۶
۱۸	مطابقت اطلاعات صادره با قوانین و مقررات	۳/۹۸
۱۹	تقلب در مالکیت معنوی	۳/۸۴
۲۰	مدیریت سود	۳/۷۲

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

حسابداران قانونی با چشمانی تیزبین، کارآگاهان حسابداری هستند. همان گونه که کارآگاهان در امور جنایی و مجرایهای پیچیده تبحر دارند، انتظار می‌رود حسابداران قانونی نیز در کشف موارد اختلاف با قوانین و مقررات، تخصص داشته باشند. بدون شک اگر استادان و دانشجویان با حسابداری قانونی آشنا شوند و دانشگاه‌ها نیز به تربیت متخصصان حسابداری قانونی بپردازند و آن‌ها با اثبات توانایی‌های خود بتوانند اعتماد جامعه را جلب کنند، می‌توان انتظار داشت که همه تخلفات مالی به گونه کامل کشف و بررسی گردد، چون حسابداری و حسابرسی به گونه عام نمی‌تواند به بررسی مشکلات و تخلفات به گونه دقیق بپردازد، زیرا در اهداف آن‌ها ماجراجویی برای کشف تقلب به طور صریح جای نمی‌گیرد. با توجه به اینکه طبق نظر پاسخگویان در آینده تقاضا از حسابداری قانونی افزایش خواهد یافت (فرضیه اول)، باید به این مهم توجه بیشتری شود. یکی از روش‌های توجه به این موضوع، در دستور کار قرار دادن از بُعد آموزش است و بهترین مکان برای آموزش آن نیز، دانشگاه‌ها است. همان‌گونه که پاسخگویان اذعان داشته‌اند، درس حسابداری قانونی باید در سرفصل دروس حسابداری گنجانده شود (فرضیه دوم). فرضیه سوم پژوهش نیز نشان داد که اجزای مورد نظر در آموزش حسابداری قانونی دارای اهمیت هستند. همچنین، از نظر پاسخگویان اولین اقدامی که می‌توان در این فرایند انجام داد، این است که در دانشگاه‌ها تلاش شود تا دانشجویان را با مفاهیم حسابداری قانونی آشنا نمود. در ادامه دانشگاه‌ها باید مباحث

قانونی و قضایی مرتبط با حرفه، نمونه‌های عملی مرتبط و روش‌های مقابله با تقلب را به دانشجویان منتقل کنند. برای محقق شدن این امر هم باید برنامه‌ریزی‌های منسجمی توسط نهادهای مسئول برنامه‌ریزی دروس حسابداری از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، صورت گیرد.

موضوع دیگری که از یافته‌های فرضیه سوم قابل بررسی است، اهمیت هر یک از موضوع‌ها و مولفه‌های مرتبط با آموزش حسابداری قانونی است. بر اساس یافته‌ها، در این زمینه، "توجه به اصول اخلاقی و رفتار سازمانی" دارای بیشترین اهمیت است. بر این اساس، باید فارغ‌التحصیلان رشته حسابداری بیش از پیش با اصول اخلاقی آشنا گردند و به نظر می‌رسد سرفصل‌های فعلی جوابگوی این نیاز حرفه نیست. همچنین، در این خصوص باید به تألیف منابع مورد نیاز همت گماشت که این امر نیازمند همت مضاعف استادان است.

یافته‌های این پژوهش که به اهمیت حسابداری قانونی و اهمیت آموزش آن اشاره دارد، با کلیه پژوهش‌های ذکر شده در پیشینه پژوهش همسو است. همچنین، افزون بر پیشنهادهای مطرح شده به برنامه‌ریزان کلان، به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود که برنامه و سرفصل درسی حسابداری قانونی را طراحی نمایند. افزون بر آن، مواردی مانند سطح دانش حسابرسان داخلی و مستقل از حسابداری قانونی و قدرت کشف‌کنندگی و همچنین، سطح دانش مدیران از حسابداری قانونی و تمایل آن‌ها به کشف و جلوگیری از تقلب را بررسی نمایند.

فهرست منابع

۱. استاندارد حسابرسی شماره ۲۴۰ ایران، (۱۳۸۴)، **مسئولیت حسابرس در ارتباط با تقلب و اشتباه در حسابرسی صورت‌های مالی**، تهران، سازمان حسابرسی.
۲. چالاک، پری و بهمن قادری، (۱۳۹۴)، "حسابداری قضایی و نقش آن در پیشگیری و کشف تقلب"، **مطالعات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، زمستان، شماره ۱۶، صص ۵۴-۷۴.
۳. خلیل‌زاده، محمد و روزه سرداری، (۱۳۹۲)، "تحلیلی از کیفیت سود به عنوان ابزار مالی دادگاهی"، **نشریه حسابرسی**، آذر و دی، شماره ۶۸.
۴. رحمانی، علی و مسعود غلامزاده‌لداری، (۱۳۹۰)، "حسابداری دادگاهی: جای خالی آموزش حسابداری دادگاهی در ایران"، **حسابدار**، شهریور، شماره ۲۳۴، صص ۷۳-۶۸.
۵. رؤیایی، رضاعلی و ایرج مولایی‌قولنجی و سعید جبارزاده‌کنگرلویی، (۱۳۸۸)، "بررسی مبانی نظری حسابداری قانونی و تقلب در محیط‌های دیجیتالی و ضرورت آموزش آن برای دانشجویان رشته حسابداری"، **نشریه دانش حسابرسی**، شماره ۲۹، صص ۵۰-۶۰.
۶. سرمد، زهره و عباس بازرگان و الهه حجازی، (۱۳۸۶)، **روش‌های تحقیق در علوم رفتاری**. تهران، انتشارات آگاه.
۷. سیف، علی‌اکبر، (۱۳۸۲)، **روش‌های اندازه‌گیری و ارزیابی آموزشی**، تهران، نشر دوران.
۸. قاسمی، محسن، (۱۳۹۰)، "دانستنی‌های حسابداری قانونی: افشاگران نامدار تقلب"، **نشریه حسابدار**، شماره ۲۴۰، صص ۴۴-۴۷.
۹. مشایخی، بیتا و احمد آژنگ، (۱۳۹۲)، "حسابداری دادگاهی و عدالت"، **نشریه حسابدار**، صص ۳۶-۳۹.
10. Albrecht, W. S, Albrecht, Conan, C., Albrecht, Chad, O. and Zimbelman, M. F., (2009), *Fraud Examination*. South Western.
11. Association of Certified Fraud Examination (ACFE), (2002), *Report to the Nation*. Austin, TX: ACFE. 2004. *Report to the Nation*. Austin, TX: ACFE. 2006. *Report to the Nation*. Austin, TX: ACFE.
12. Cali, J., (2013), "Forensic Accounting", **Encyclopedia of Forensic Sciences**, Pages 423-431
13. De Lorenzo, J., (1993), "Forensic Accounting. Australian Accountant, Mach Albrecht", W. S, Albrecht, Conan, C, Albrecht, Chad, O. and Zimbelman, M. F., (2009), *Fraud Examination*. South Western.

14. Digabriele, J. A., (2008), "An Empirical Investigation of the Relevant Skills of Forensic Accountants", **Journal of Education for Business**.
15. Dong Renzhoua, (2011), "Research on Legal Procedural Functions of Forensic", **Accounting Energy Procedia**, 5 -2147–2151
16. Edwards, H. T., (2012), "How reliable is forensic evidence in court?" Retrieved from <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/criminal-justice/real-csi/judge-harry-t-edwards-how-reliable-is-forensic-evidencein-court/>.
17. Iwata, Edward, "Accounting Detectives in Demand", (2003). USA Today, 27 February.
18. Maleng, M., (2004), Report to the house of delegates, American Bar Association Section of Criminal Justice. Retrieved from http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/criminal_justice_section_newsletter/crimjust_policy_my048a.authcheckdam.pdf.
19. Manning G.A., (2005), "Financial Investigation and Forensic Accounting", Published by CRC Press, Taylor & Francis Group.
20. POB, (2000), "Public Oversight Board (POB)", The panel on audit effectiveness report and recommendations (Aug). Stamford
21. Rezaee, Zabihollah, D. Larry Crumbley, Robert C. Elmore, (2004), FORENSIC ACCOUNTING EDUCATION, in Bill N. Schwartz, J. Edward Ketz (ed.) Advances in Accounting Education Teaching and Curriculum Innovations (Advances in Accounting Education, Volume 6) Emerald Group Publishing Limited, pp.193 – 231
22. Rezaee, Z., (2002), "Forensic accounting practices, education, and certifications", **Journal of Forensic Accounting**, 3.2, 207–223.
23. Rezaee, Z. & Burton, E. J., (1997), "Forensic accounting education: insights from academicians and certified fraud examiner practitioners", **Managerial Auditing Journal**, 12 (9), 479– 489.
24. Rezaee, Z., Reinstein, A. & Lander, G. H., (1996), "Integrating forensic accounting into the accounting curriculum", **Accounting Education**, 1 (2), 147–162.
25. Rezaee, Zabihollah, (2005), Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud Critical Perspectives on Accounting 16 pp 277–298
26. Salleh, Kalsom and Ab Aziz, Rozainun, (2014), "Traits, skills and ethical values of public sector forensic accountants: an empirical investigation Procedia - Social and Behavioral Sciences", 145, 361 – 370
27. Salleh, K., Abdul Razak, N., Rani, U. and Baharim, S., (2011), "Essential Traits, Relevant Skills and Ethical Values of Public Sector Accountants: An Empirical Survey", **IPN Journal of Research and Practice in Public Sector Accounting and Management**, 1, 1-22.
28. Singleton T. W., A. J. Singleton, G. Jack Bologna, and R. J. Lindquist, (2010), "Fraud Auditing and Forensic Accounting", Published by John Wiley & Sons, Inc, Hoboken, New Jersey, United State of America,
29. Syed Ahmad, S. N., (2008), "Chapter 6, Developing Expertise in Forensic Accounting, Forensic Accounting Courses in Malaysia", ADB/OECD Anti Corruption Initiative for Asia and the Pacific.
30. Williams, J. W., (2002), "Playing the corporate shell game: The forensic accounting and investigation industry, law, and the management of organizational appearances", Doctoral Dissertation, Dissertation Abstracts International. Toronto: York University.

Investigating the Necessity of the Paying More Attention to Forensic Accounting

Halimeh Rahmani¹(PhD)

Manager of Standards Auditing Organization, Tehran, Iran.

Hossein Rajabdoory²©

Accounting Ph.D. Student and Member of Young Researchers and Elite Club, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran .

Azam Roosta Meymandi³

Islamic Azad University, Zahedshahr, Department of Accounting, Zahed City, Iran.

(Received: 25 Apr. 2015; Accepted: 16 Sep. 2015)

Forensic accounting is a branch of accounting that addresses the abilities to prevent, detect and identify fraudulent practices, and tools. This paper reviews the importance of forensic accounting in Iran. This study is a survey-functional. We used a questionnaire to gather the responses of a random sample of 50 of the country's accounting professors. For purpose of analyzing the results of the study, the SPSS software was used. The hypotheses were tested using t-student test with a p-value of 95%.The results show that more attention should be paid to forensic accounting and forensic accounting should be added as a separate heading in accounting courses.

Keywords: Forensic Accounting, Forensic Accountant, Fraud Detection.

---

¹ Halimeh.rahmani@gmail.com

² Hosrado@gmail.com ©(Corresponding author)

³ zmrosta@gmail.com